

Izhaja v Trstu vsak
= petek popoldne =
Uredništvo in upravištvo
ulica Boschetto št. 5. II. nad.
= Telefon št. 1570 =

Delavski List

Posamezna številka

= 6 vin. =

Inserati po dogovoru.
Naročnina za celo leto
4.20 K., pol leta 2.10 K.,
četrt leta 1.05 K. - Ino-
zemstvo več poština.

Glasi slovenskih socialistov na Primorskem.

V istrski Sibiriji.

Dne 29. maja je bilo izključenih pet slovenskih dijakov iz učiteljskega v Koprju. Štirje četrtoletniki (t. j. taki, ki bi naredili že letos zrelostni izpit) in en tretjeletnik. Povod tej strogi odredbi je dala demonstracija proti nekemu profesorju, (ime zamolčimo) ki je imel toliko poguma, da je nekoliko dni poprej dal nekemu četrtoletniku zausnico. Demonstracije se je udeležilo kakih sto dijakov. To dijaško demonstracijo, ki je sicer ne moremo odobravati, so smatrali profesorji za grozen zločin. Naprosili so orožništvo naj preiskuje in zasleduje povzročitelje demonstracije. Profesorji sami pa so pozabili na vse one vzvišene čute, ki blaže človeka in silijo k lepim, plemenitim dejanjem. Z grožnjami in obljubami so prisilili nekatero dijake, da so krivo pričali. Večina teh dijakov so že 28. maja (t. j. prej nego se je znalo za sklep profesorjev) iz lastnega nagiba podpisali izjavo, da so bili od profesorjev terorizirani in zmešani, vsled česar, da ne morejo jamčiti, da bi njih pričanja odgovarjala resnici. Tej izjavi je pa še dodati, da so izključeni dijaki igrali popolnoma pasivno vlogo in so skušali uplivati na vse mogoče načine, naj se demonstracija vrši mirno in dostojno in naj se ne rabi kamenja. Pri demonstraciji je bilo pobitih par šip v stanovanju profesorja.

Vprašamo sedaj gospode profesorje, če je vredno kaznovati na tako strog način pet revnih dijakov, ki so se iz solidarnosti pridružili demonstraciji dijakov, ki jo je izval gospod profesor matematike? In zakaj izključiti samo pet in ne vse dijake? In zakaj ravno tistih pet, ki so hoteli, da bi se bila demonstracija vršila mirno?

Težko bi nam odgovorili gospodje profesorji na ta vprašanja.

Občinstvo ni odobravalo postopanja dijakov a še manj odobrava postopanje profesorjev, ki so brez stvarnih razlogov uničili pet mladih eksistenc, ki so s trudom in težavo prišle do trenutka, ko se jim odpro duri in družabno življenje in v boljše bodočnost.

Toda vse to ni omeščalo src profesorjem in tudi ne prošnja koperskih Slovencev, ki so jo poslali na kolegij profesorjev in v kateri so povdarjali razmere koperskega učiteljskega vsled katerih so dijaki vredni sočutja.

Mi pa vprašamo; ako pet nedolžnih dijakov zasluži tako kaznen, kaj zasluži potem oni profesor, ki je izval odpor pri dijakih?

Omenjeni profesor je dal nekemu dijaku zausnico in sicer zato, ker si je dijak zapisaval nekatere žaljive besede, ki jih je izgovoril ob priliki profesor na dijake. Omenjeni dijak je četrtoletnik, tedaj že mož. Popoldne so napravili ti dijaki stavko, ki je trajala samo popoldne. Dijaki so hoteli, da ravnatelj da omenjenemu profesorju potrebno lekcijo. A glej čuda. Profesor je dal ravnatelju častniško besedo, da ni dal dijaku zausnice. Ravnatelj je veroval več rezervnemu častniku in profesorju nego resnici 28. dijakov.

Te demonstracije ni mogel omenjeni profesor pogoltniti. Izbral si je za maščevanje najprimernejši čas, čas, ko je začel pisemni zrelostni izpit. Pri nalogi matematike je bil od treh računov eden slabo sestavljen. Radi profesorjeve malomarnosti so zgubili dijaki 2 uri in pol časa. To je tudi razjezilo dijake, ki duševno utrujeni niso mogli več nadalje izdelovati težavne naloge.

To in razno drugo krivično postopanje profesorja proti dijakom je bilo vzrok, da so dijaki demonstrirali proti omenjenemu profesorju.

Upamo pa, da bodo profesorji razvideli krivico, ki so jo naredili omenjenim petim dijakom, in da bodo ukrenili vse mogoče da ne uničijo z enim samim sklepom dolgoletno naporno delo mladih eksistenc ki se bližajo cilju svojega mladega življenja.

Nič!

(Iz uradniških krogov.)

Nihče ni mislil, nihče ni pričakoval, da bodo odgovorili slovenski odvetniki na spomenico svojih uslužbencev z malo besedico nič! Dva čela meseca so študirali slovenski odvetniki kako bi odgovorili na spomenico svojih uslužbencev, ki so milo prosili več košček boljšega kruha. Prosili so jih v imenu mizerje, v imenu narodnosti in narodne sloge in prosili so jih v imenu tiste organizacije, katere namen je braniti interese slovenskega delavstva in braniti obstanek stranke tržaških slovenskih odvetnikov in njihove interese pred nastopajočo silo slovenskega socialističnega delavstva.

Po dolgih dveh mesecih so poslali svojim uslužbencem odgovor, ki je prava sramota za slovensko-narodne odvetnike in poniževalen za uradnike.

«Vi niste uradniki, vi niste državni uradniki, ki bi bili razdeljeni v posamezne razrede vsled česar tudi ne moremo ugoditi prošnji, ki je bila izražena v spomenici».

učenci, je nevarno, da postanejo razumni kmetje, delavci itd. razumni in misleči ljudje, ki se mogoče zamislijo na tem, kar jim duhovnik razlagajo, in bodo zahtevali dokaz; v in se ne zadovoljijo s samodržavnimi preprostimi «dokazi» večinoma zavijanjimi in zvijačami, ki jim podajajo duhovniki, marveč bodo zahtevali resničnih in razumnih dokazov.

Mislím, da je že jasno, zakaj je učitelj nevaren duhovniku, zakaj duhovnik sovraži učitelja in zakaj vpliva nanj šola s takó čudnim vtisom tujine, o kojem sem govoril že poprej. *Duhovnik učí verovati, učitelj učí misliti. Duhovnik učí zanašati se na tujo resnico, tuž razum; učitelj razvija v učencu lasten razum, da bi se vogel učencec — bодоči občan — nanj zanašati. Duhovnik ne učí zavpati sebi ampak drugim: cerkvi t. j. ljudem; učitelj pa zida podlago k zaupanju v lastno moč in ovladanjú samega sebe.* Duhovnik in učitelj delujeta v šoli proti sebi. In tudi to je jasno, da čim vestnejši je duhovnik v svojem pokliuču — to se pravi: čim gorečnejše in natančnejše izpolnjuje voljo svojih predstojnikov — in čim vestnejši in sposobnejši je učitelj, t. j. čim bolje razume svojo nalogo v šoli, podučevati in vzgajati razumne otroke, tem bolj nasprotujoče si cilje s tem zasledujeta, tem neugodnejše razmerje je med njima, tem manj je po-

Tako oblastno in samozavestno govori odgovor slovenskih odvetnikov na prošnjo njihovih uslužbencev.

Toda gospodje, mari so težaki uradniki, mari so pekovski in drugi delavci državni v razrede razdeljeni uradniki, da so jim ital. in slov. delodajalci zboljšali mezde in olajšali življenje?

Toda kaj bi odgovarjali, kaj bi govorili še nadalje o spomenici in o odgovoru, s katerim so pokazali slov. narodnjaki zopet enkrat sovraštvo in pomilovanje tudi do tistega dela slov. delavstva, ki je bilo do sedaj največja opora tržaški narodni stranki.

Uradniki so prosili kruha, v odgovor so dobili pomilovanje in zaničevanje strani svojih delodajalcev.

Slovenski odvetniki v Trstu imajo vsako leto do nad dvajset tisoč čistega dobička. Svoje uradnike pa plačujejo s sramotnimi plačami od 60 do največ 160 K na mesec. Le vodje pisarn imajo po 200 do 240 K na mesec. Ako zračunamo približno letne dohodke vseh tržaških slovenskih odvetnikov, pridemo na lepo svoto 150 do 120 tisoč kron na leto.

Ako bi bili zvišali plače svojim uradnikom, kakor so prosili v svoji spomenici bi znašala svota približno 15 tisoč K na leto. Slovenskim odvetnikom in rodoljubom bi ostalo še vedno 180.000 tisoč in več kron na leto.

Toda gospodje niso hoteli odtrgati od svojih dosedanjih dohodkov niti vinarja. Sami žive v razkošju, oni pa, ki delajo, da se morajo slov. odvetniki lepo zabavati, oni delavci, ki s svojim trudom polnijo blagajne slovenskih odvetnikov, oni morajo trpeti v bedi v poniževanju in zaničevanju kateremu so podvrženi strani svojih delodajalcev.

Uradniki odvetniških pisarn nimajo pred seboj tiste bodočnosti ki jo imajo državni ali trgovski uradniki. Niso podvrženi vsakoletnemu mehaničnemu zboljšanju, nimajo zagotovljene eksistence za stara leta. Od svojega sedanjega zaslužka bi morali spraviti nekaj na stran za stara leta, ko jih delodajalec pahne na cesto kot nezmožne za delo. Toda njihove dosedanje plače jim ne zadoščajo niti za sedanje vsakdanje potrebe.

Vse to bi bili morali uvaževati naši narodni prijatelji delavstva in ugoditi bi bili morali popolnoma upravičeni prošnji svojih uslužbencev.

Uvaževati so morali, da so bili in so uradniki slovenskih odvetniških pisarn eni izmed prvih delavcev, ki branijo z vso silo kapitalistično, protidelavsko politiko svojih delodajalcev pred nastopajočo silo slovenskega proletarijata, ki se je oprostil

narodnih predstotkov in zagledal v slovenskih narodnih delodajalcih ravno take izkoriščevalce delavstva kakor v delodajalcih tujih narodov.

Iz hvaležnosti do teh delavcev, ki v svoji nezavesti škodujejo delavstvu v prid svojih delodajalcev, so morali uvaževati njihove prošnje in ugoditi zahtevam v spomenici.

Toda nič. Slovenski narodni odvetniki niso hoteli priznati ne pravičnih in nujnih potreb, ne hvaležnosti do svojih pristašev ne hvaležnosti do nezavednih nasprotnikov delavskih organizacij.

Odgovor ni seveda bil po volji uradnikom. Kakor pred tako vlada nejevolja med uradniki tudi sedaj po odgovoru. Toda slovenski odvetniki se niso zmenili za nejevoljo. Povišali so plače onim, ki so se jim zdeli najbolj nevarni in tako jim zamašili usta s par mesečnimi kronami.

Videti pa hočemo, če se bodo dotičniki udali korupciji svojih in svojih tovarišev zatiralev.

Videti hočemo, smo li imeli v naših prvoboriteljih odkritosrčne zastopnike naših koristij ali pa samo ljudi, ki so iskali zasebne koristi.

Mezde bodo morali zvišati slovenski odvetniki vsi vsem svojim uslužbencem. To mora biti cilj vseh nas poštenih delavcev in kar se ni dalo doseči pod pokroviteljstvom Mandiča in njegove N. D. O. to se bo dalo doseči potom resnično delavske organizacije.

Na delo tedaj tovariši! Oprostimo se tudi mi narodnih predstotkov in pridružimo se mogočni sili mednarodnega proletarijata.

Ta dogodek pričá zopet enkrat, da delodajalec ne mora zastopati koristi delavcev. Iz tega razvidimo zopet enkrat, da se slov. delodajalci ne ozirajo prav nič na življenske potrebe svojih slovenskih delavcev. Ta dogodek nam pokaže zopet enkrat, da N. D. O. ni zmožna braniti interese svojih članov. Kar niso bili zmožni oni, to moramo biti zmožni mi sami.

Kar je sklepal in odobril odbor naše skupine sam na svojo roko, ne da bi prašal za svet svoje člane, tega ne moremo in ne smemo odobriti mi.

Tovariši! Na delo! Združimo se v samostojno delavsko organizacijo in napovemo boj njim, ki žive in se rede ob našem trudu, ob našem potu. Zapustili so nas vsi. Zapustil nas je odbor in organizacija. Zapustili so nas voditelji in zapustila nas je „Edinost“, ki še vedno pravi, da je zastopnica delavstva. (Saj se vidi). Zapustimo jih tudi mi in združimo se, zmaga gotovo naša.

Dvomim, da bi bila pod drugimi kot temi pogoji mogoča sloga med učiteljstvom in duhovščino; in dvomim dalje, da bi bila taka sloga za šolo priporočljiva. Mnogi c. kr. šolski nadzorniki si jo pa želijo in iz tega sledi čudna ironija šolske politike: nesposobni učitelji in učitelji nestalnega značaja se protežirajo, sposobni in vestni učitelji padajo v nemilost...

Naravno razmerje med učiteljem in duhovnikom v šoli je, potem kar sem doslej povedal, boj; nenaravna pa je sloga. Največkrat in torej najpravičnejše vidimo pa med obema nekaj tretjega, kar ni ne boj ne sloga oziroma oboje skupaj: t. j. takozvani modus vivendi, ki ga lahko imenujemo *oboroženi mir*; ona vzajemna nezaupljivost, o koji sem govoril v začetku, tajna nezaupljivost in tajno sovraštvo, — na zunaj prikrivana konvencionalna uljudnost in korektnost. Toda ni treba mnogo, da bi se ta odeja raztrgala in bi izbruhnilo tajno sovraštvo. Oni vzroki, iz katerih duhovniki denuncirajo učitelje ali pa proti njim ščuvajo ljudstvo s priznico, so večinoma tako malenkostni... Takšni so pa le radi tega, ker so le navidezni vzroki; v resnici pa so le povodi, kojih se poslužuje dolgo zatajevano in nagromadeno sovraštvo v maščevalne svrhe. Kaj so pravi vzroki tega sovraštva?

(Dalje prih.)

Šola in cerkev.

Češki napisal za „Nar. Obzor“ št. 17. 20 leto bivši duhovnik Ladislav Kante; prev. Dr. I. F.

II.

Prav lahko razumemo, da — čim boljši pedagog je učitelj, čim bolje izpolnjuje svojo nalogo pri učencih t. j., da učí otroke misliti z njihovim lastnim razumom — tem bolj je otežkočeno delovanje duhovnika v šoli. To velja tudi v tem slučaju, da se učitelj niti z besedico ne dotakne verskega vprašanja; zadostuje, da učí otroke prosto gledati na stvari in napravljati si o njih lastno sodbo; že samó s tem izpodbija duhovniku tla pod nogama. Deček, ki razume, kako nastaja dan in leto, prav lahko osupne enega dne pri trditvi, da je bila zemlja ustvarjena pred solncem in da je bil dan še predno je bilo solnce; niti ni potreba, da bi mu dal učitelj naravnost povod za ta dvom. Učenec, ki se je navadil v šoli iskati k vsakemu *xakaj* naravni *xato*, prav lahko izgubi enega dne vero v čudeže, četudi ni poprej poprašal učitelja. *Duhovnik potrebuje nemislečih otrok*; otrok, ki brez drugega veruje vse, kar se jim od njegove strani «k verovanju predloži» — ravno tako potrebuje takšnih odraslih ljudi v svoji občini. Ako pridejo iz šole razumni

Domače stvari.

Protekcijonizem v glavnih skladiščih je, bi se reklo na dnevnem redu. Stare delavce, ki so zgubili po 15-20 let svojega življenja v glavnih skladiščih, se pošilja vsak dan domov dočim se jemlje na delo mlade še ne izvežbane delavce. Kdor ima dobre prijatelje in se zna prilagoditi nekaterim častihlepnežem in svražnikom poščenega delavstva, ta ima delo vsak dan. Tudi pri stalnonameščenju delavstva igra veliko ulogo protekcija in se prav nič ne zmanjšuje za pravice starejših delavcev. Ta protekcijonizem pa je hotel poseči te ni nekoliko preveč, kateremu se je pa uprlo vodstvo glavnih skladišč samo.

Šest mladih delavcev skupinarjev (grupisti) so se podali k ravnateljstvu in prašali naj jim da vse delo, ki ga izvrše grupisti (katerih je 300) njim na akord. To ponudbo pa vodstvo ni sprejelo ampak prašalo je starejše delavce grupiste če so zadovoljni, ki so odgovorili seveda da ne, ker potem bi jemali ti delavci pri delu samo mlade delavce in ne starih, da bi tako čim več zaslužili na akord. Stari delavci so pa predlagali vodstvu, da se razdeli grupiste v 3 oddelke in sicer: Prvi naj bi imeli pravico delati najstarejši to so taki, ki so v delu že od 8. do 15 let; potem drugi ki so v delu od 4 do 8 let in potem šele oni ki so samo 4 ali manj let v delu. Teh grupistov je že danes preveč tako da pride sedaj na vsacega po dve ali tri dni dela v tednu. Vodstvo skladišč je že enkrat obljubilo, da ne bo devalo med grupiste novih delavcev, tega se pa vodstvo do danes ni držalo. Potrebno bi pa bilo da bi se enkrat to storilo, sicer bomo imeli v kratkem med grupisti toliko delavcev da bo delal vsak samo po en dan v tednu.

Želeti bi bilo tedaj to in želiti bi bilo tudi da bi vodstvo uvaževalo predlog starih grupistov. Tudi bi bilo želiti, da bi vodstvo uničilo dosedanja protekcijonizem (kateri veje od delavstvu sovražne strani) in uvedlo mehanično stalno nadomeščanje delavcev. Toliko za danes, prihodnjic pa več.

Bistroumnost naših liberalcev. Dne 30. maja je sklical goriški deželni poslanec g. Gabršček javni shod nabrežinskih Slovencev, v gostilni gosp. Caharija.

Gosp. Gabršček je omenil predstojajočo gradnjo tramvajске črte Trst-Tržič ter govoril o pomenu in važnosti te črte za Nabrežino. Priporočal je navzočemu županu g. Cahariju, naj deluje občinski odbor na to, da se omenjena tramvajska črta spelje tako, da bodo imeli nabrežinci od nje kolikor mogoče več koristi.

Nadalje pravi naj deluje občinski odbor, da bi se državni in deželni poslanci zanimali pri c. kr. vladi za stvar, predno bi se od iste dala koncesija v morebitno škodo nabrežinskemu prebivalstvu.

Črta naj bi tekla kolikor mogoče v bližini Nabrežine in sicer ker zahteva to že nabrežinska industrija.

Navzočih je bilo par nabrežinskih posestnikov, po veliki večini je bilo pa zastopano delavstvo. Govornik je pozival navzoče nabrežinske interesente, naj gredo v slučaju, da se gradi tramvajska črta po nabrežinskem ozemlju, na roko družbi tramvajске železnice pri zakupu prostora za gradnjo proge.

Govor g. deželnega poslanca se je obrnil na sedanje stanje nabrežinske kamenoseške obrti, katera je baje vsled hude cementne konkurence padla in je tudi vsled tega močno prizadeta. Priporočal je naj bi skušala naša obrt konkurirati cementni industriji (!) tako, da bi se po možno nizkih cenah izdeloval kamen in bi tako zopet oživela naša industrija.

Komentarja tu ne bi bilo treba in sicer že zavoljo tega ne, ker ima gosp. poslanec jako malo pojma o primerjanju gori omenjenih dveh industrij. Vredno je pa omeniti bistroumno priporočitev g. poslanca, naj bi nabrežinski kamnoseki začeli boj proti cementni konkurenci s tem, da začnejo oni cementni industriji konkurirati!

G. Gabršček je hotel najbrž reči, naj delavci v klesarskih delavnica in kamnolomih odstopijo prostovoljno del svojega zaslužka ali akordnega dela v provspseh nabrežinske obrti in nabrežinskim strogo narodnim faktorjem, katerim je prva stvar lastni žep in šele potem delavske potrebe. Tukaj v Nabrežini je vsakteri delavec kateri si skuša zboljšati svoj materijalni položaj brez naroden ker se vsak tak naziva za socialista in naši narodnjaki se bojujejo proti socializmu kot brez narodni stranki, katere vsaj pri nas ni, ker tu so v klesarskih delavnica in po kamnolomih

uslužbeni po veliki večini le slovenski delavci. Pristni narodnjaki nabrežinski bijejo boj toraj proti stranki, katere sploh ni in ne obstoja. Oni to dobro vedo. Nabrežinska narodnost toraj ni v nevarnosti, temveč so v nevarnosti žepi posameznikov.

Mi pa mislimo da je bolj pametno ako rečemo, da je obstoj cementne industrije vprašanje časa. V par letih se bomo pričeli kaj je na cementni industriji dobrega in kaj je slabega. Stavbe po velikih mestih, katere so bile izdelane po večini iz umetnih izdelkov bodo v doslednem času pokazale jakost proti vremenskim temperijam. Če bo vspeh negativen bodo rešene vsaj deloma klesarske industrije po deželi in reklo se bode kamen ostane kamen, cement pa ostane le prah, primeren le za taka dela, pri katerih je stanovitnost le postranska stvar, ako pa cement pokaže svojo jakost in bode kljuboval vsem vremenskim temperijam, potem ne bo pomagala nobena konkurenca kamnoseških industrij. To mora priznati vsak količkaj strokovnjak.

Zgradbe, ki so bile dograjene seveda po špekulacijskih načrtih, bodo toraj pokazale vrednost cementa, z onim trenutkom bo pa rešeno vprašanje nabrežinske klesarske obrti. Ali bo naša industrija začela zopet cvetsti kot pred leti ne le v provspseh narodnim gospodarjem, temuč tudi v blagor delavcu boritelju za svoj obstoj, ali pa bo zmagal cement in tedaj propade gotovo vsa kamnoseška obrt i pri nas i drugod.

Veritas.

Potrebne nerodnosti. (Dopis iz Sv. Križa). Na slavnosti, ki jo je imela križka cerkev v nedeljo dne 24. maja je uganjal naš župnik Furlan zopet tiste nam koristne nerodnosti, ki so pa značilne za župnika, ki mesto učiti ljubezen širi med ljudstvo sovraštvo. Že delj časa namreč mu niso po volji naša dekleta; če le more jih žali iz prižnice kakor tudi na ulici. Posebno se zanima za njihovo poštenje. Že ko je bil v Križu misijon je povedal misijonarju in misijonar potem iz prižnice do so vsa naša dekleta nepoštena. Zaradi tega jim tudi ni dovolil, da bi one nosile Mater božjo v procesji, ki jo je priredil v nedeljo 24. ampak je poklical Marijine device iz Trsta. Naš namen ni namreč, da bi pomagali Furlancu loviti dekleta v cerkev in poizvedovati o njihovem poštenju. Konstatiramo samo fakt in sicer zato, ker poznamo nakane Furlanija in stranke v imenu katere uganja nerodnosti. Dekleta bi jih imel rad pod svojim klobukom, da bi jim ukazoval potem agitirati pri fantih ki bi se zaljubili slučajno v kako dekle nikakor pa ne v nazore, ki bi mu jih vsiljevala kakor delajo to po kranjskih vaseh.

Take nerodnosti naj uganja gospod Furlan še nadalje in tudi tisti tržaški kaplan Skabar naj mu le pomaga. Mi se gotovo ne bomo jezili. Pozivljamo samo križke sodruga, da branijo dekleta pred nakani Furlanija in mu pa pomagajo poditi ljudi iz cerkve.

Zaradi drugih neumnosti se z Furlanom ne bomo sporekali.

Velika pevska slavnost 1. 1909 v Ljubljani. Prihodnje leto poteče 25 let, odkar se je ustanovilo v Ljubljani pevsko društvo «Slavec». Ta izredni pojav v slovenskem pevskem društvenem življenju proslavi društvo z veliko pevsko slavnostjo v dneh 27., 28. in 29. junija 1909. l., na katero bodo vabilo poleg slovenskih tudi bratska slovanska društva. Saj je «Slavec» v teku 25letnega delovanja postal osebno znan daleč preko mej slovenske domovine. Bratska društva naj se pri določitvah svojih prireditev v prihodnjem letu blagovolje ozirati na zgoraj omenjene dneve, kateri naj bodo posvečeni slovenski in slovanski pesmi na «Slavčevi» 25letnici v Ljubljani.

Okrajna bolniška blagajna v Trstu. — Število bolnikov ostalo od XXI. tedna (od 17. maja do 23. maja) je 1218. Novih bolnikov, ki dobivajo subvencije v XXII. tednu t. j. od 24. do 30. maja je 581. Število odpadlih bolnikov v poslednjem tednu je 558. Odpadlo je tedaj 7324 dni subvencije. Bolnikov, ki uživajo subvencijo ostane v blagajni še 1241 od katerih zdravijo specialisti 327 bolnikov in sicer 109 radi spolnih in kožnih boleznih 177 bolnikov je pa v bolnišnici.

Od 1. januarja pa do 30. maja je bilo naznanjenih 13.418 novih bolnikov, odpadlo jih je pa 13.359 t. j. 181.095 dni boleznih.

Blagajni naznanjenih porodov je bilo v pretečenem tednu 8 in 13 članov je umrlo.

Od prvega januarja pa do 30. maja šteje bolniška blagajna 222 porodov in 173 slučajev smrti.

Porodnih, bolniških podpor in podpor v slučaju smrti se je izplačalo v pretečenem tednu 17.945'77 K.

Od prvega januarja pa do 30. maja se plačalo 414.265'69 K podpor.

DOPISI.

GORIŠKO.

Gorica. Javen ljudski shod priredi okrojna organizacija jugoslov. soc. dem. stranke v Gorici v nedelje dne 14 t. m. ob 10 uri zjutraj. Prostor se naznani pravočasno.

Sodruga pozivljamo že sedaj, da agitirajo za ta velevažen shod.

Virtojba. Zaupni shod jugoslov. soc. dem. stranke v Dolnji Virtojbi, ki se je vršil dne 28. maja je vspel najsijajnejše. Shod je otvoril predsednik tuk. krajevne organizacije sodr. Bagon in dal takoj besedo poročevalcu sodrugu Gorkiču. V enournem govoru je podal sodr. Gorkič krasno poročilo o zadnji strankini konferenci v Trstu, o razmerah po Goriškem in sosebno onih v Virtojbi. Naposled je predlagal naj si izvole iz svoje srede enega zastopnika in enega namestnika v glavni odbor okrajne organizacije v Gorici. Na predlog sodr. Josipa Saksida sta bila enoglasno izvoljena sodruga Miha Gorkič in Ivan Gorkič.

V razpravo je poseglo več sodrugov in vsi so priporočali navzočim naj agitirajo za stranko in se zanimajo za politična vprašanja.

Nato se je na predlog sodrugov Arčona in Gorkiča enoglasno sklenilo odgovoriti in objaviti na napade v „Soči“ s slečo

izjavo.

«Gospod Andrej Gabršček pozivlja v svoji «Soči» z dne 26. 5 vse slovenske delodajalce naj odpuste iz službe vse slovenske socialistične delavce. Gospod Gabršček nima nikake pravice pozivljati slovenske delodajalce do tako ostudnega in strankarskega maščevanja. Gospod Gabršček ima uslužbenih v svojih podjetjih nadpolovico italijanskih delavcev. On pa imenuje svoja podjetja «narodna podjetja». S tem pa škoduje drugim slovenskim trgovcem in obrtnikom enakih strok. In naše ljudstvo pa misli res, da so Gabrščkova podjetja res narodna od katerih da ima narod in resnično narodne ustanove ravno toliko koristi kakor od užigalce družbe sv. Cirila in Metoda. Od Gabrščkovih podjetij pa ima korist gospod Gabršček sam in ne narod. Zato sklepa današnji shod, da v slučaju, ko bi hotela «Soča» še enkrat pozivljati slovenske delodajalce naj bojkotirajo slov. delavce, ki pripadajo socialistični stranki, da prično tudi socialni demokrati bojkot zoper Gabrščkove izdelke.

Socialistične organizacije se opozarja že sedaj, da bodo delovale v tem smislu takoj, ko bi «Soča» pozvala na bojkot zoper socialistične delavce. Uredništvo «Delavskega lista» pa se naprosi, da bi v tem slučaju objavilo vse trgovce, ki bi prodajali Gabrščkove izdelke.

Zob za zob. Če hoče «Soča» spraviti slovenske delavce ob kruh, svobodno ji, toda tudi slovenski socialistični delavci bodo v tem slučaju pokazali svojo organizirano moč in pokazali bodo kako je treba nastopati proti izkoriščevalcem narodnosti in proti sovražnikom slovenskega socialističnega delavstva».

Izjava je bila sprejeta enoglasno in z velikim navdušenjem.

Nabrežina. Zdravnik dr. Svoboda in njegovo ravnanje. Iz Nabrežine smo dobili sledeči popravek, ki ga priobčimo s primernim komentarjem:

Slavno uredništvo
«Delavskega Lista»
v Trstu

ul. Boschetto št. 5. II. nadstr.

Oziraje se na članek, katerega ste priobčili Vi med dopisi pod naslovom: «Zdravnik dr. Svoboda in njegovo ravnanje» v številki od 22. maja 1908 Vašega cenjenega lista, Vas mi podpisani mesarji iz Nabrežine prosimo na podlagi § 19. tisk. zak. da blagovolite priobčiti v Vašem cenjenem listu sledeči

POPRAVEK.

Mi vsako živino, predno jo zakoljemo, pravočasno prijavimo za pregled. Ni res, da kedo izmed nas ubija nezdravo klavno živino ali da mi zakoljemo kedaj bolne krave ali vole ali celo take, ki od boleznih ne morejo več stati na nogah. Take živine, ki bi ne mogla stati na nogah, bi mi v

klavnico niti prignati ne mogli. Tudi nihče od nas ne kolje krav, ki bi imele še tele v sebi in nam ni znan noben slučaj, v katerem bi se bilo tele ubite krave na gnoj zagnalo. Mi kupujemo klavno živino na Krasu, na Vipavskem in Furlaniji in sicer najboljše vrste, vsled česar imamo v Nabrežini boljše meso, nego v marsikadem drugem kraju. — Mi tudi nismo nikdar čuli nobene pritožbe od svojih odjemalcev mesa, da bi bilo pri nas kupljeno slabo ali nezdravo.

Spoštovanjem:

Ignac Tance,

Anton De Lorenzi, Ivan Gruden.

Dopis iz Nabrežine, v katerem smo pokazali javnosti med drugim tudi brezbriznost tamošnjega zdravnika Svobode na tamošnje zdravstvene in higijsne razmere, zlasti kar se tiče mesa, je — kakor se vidi — razburil tudi nabrežinske gospode mesarje.

Deset dni so študirali gospodje mesarji, ali naj pošljejo ali ne popravek v «Delavski List». V tem času bi se bili gospodje pač lahko prepričali, da so bile trditve našega dopisnika resnične in bilo bi pač mnogo boljše, da rajš nego poslati popravek bi bili ukrenili vse potrebno, da preprečijo nadaljevanje v dopisu omenjenih škandaloznih razmer, ki vladajo v tamošnji klavnici.

Že iz popravka samega je razvidno, da so ga poslali gospodje samo zaradi lepšega, misleč, da spravijo z njim v slabo luč našega dopisnika iz Nabrežine in da se očistijo pred javnostjo. Zdravnika Svobode se niti ne dotaknejo — kar je že precej sumljivo — ampak povedo, da naznanijo blago vsikdar predno ga zakoljejo. Nas sicer prav nič ne briga, če gospodje naznanijo ali ne živino predno jo zakoljejo, rekli smo samo, «da je zdravnik ne pregleda». Ker pa gospodje pravijo nadalje, da ne vedo nič o tem ne o onem, jim povemo da vstrajamo pri naših trditvah od katerih ne odmaknemo niti pičice. Potrjamo še enkrat, da vemo za slučaj, ko se je zaklavo v nabrežinski klavnici kravo, ki je imela še tele v sebi, katero se je pa mesto vrglo na gnoj peljalo v mesnico in prodajalo tako teletino. Imamo priče ki so pripravljene dokazati to v vsakem trenutku in v vsakem slučaju.

Kar se pa tiče lepih kraških volov in druge kraške živine moramo danes še posebej povdarjati, da je sicer res, da zakoljejo včasih tudi lepo kraško kravo ali vola, saj nismo rekli, da koljejo same mrcine. Toda res je tudi da tako živino peljejo v klavnico po dnevi dočim pa peljejo bolne mrhe po noči, katerih zakoljejo veliko več nego lepih in zdravih volov.

Gospodje vedo prav dobro, da se jim bodo smejali vsi tisti, ki bivajo v isti ulici kamor je klavnica, če pravijo, do koljejo samo lepe vole in krave. Zgodilo se je večkrat, da so ženske videle kake mrcine se je peljalo v klavnico in niso hotele potem kupiti mesa. Tudi to vedo gospodje prav dobro, saj je vendar res (in ne kakor pravijo oni da ne) da so se ženske že same večkrat pritožile.

Tooliko imajo gospodje za danes. Prepričani pa naj bodo, da smo napravili tudi druge korake, da se te neznosne razmere odpravijo kakor tudi, da se pregleda stanje klavnice (o kateri gospodje molče) ki je podobna več umazanemu stranišču nego klavnici.

Incidit in Scylam, qui vult ferire Caribidem.

Ta naš Čargo. Dopisi v „Delavskem Listu“ razburjajo grozno tukajšnje našo preljubeznivo gospodo. Razburili so se mesarji in razburil se je tudi naš gospod Čargo. Svojo razburjenost in pa jezico je pokazal na zelo čuden način. V četrtek (na praznik Vnebohoda) dne 28. maja je naznanil v cerkvi, da v nedeljo dne 31. maja bo povedal pri pridigi nekaj novega. Vest se je razširila med ljudstvo, ki je nestrpno čakalo nedelje. Vsak je mislil, da pove takrat gospod Čargo, da je sit Nabrežine in da jo odkuri proč.

Tako se je zbralo v cerkvi v nedeljo veliko ljudstva. Gospod Čargo je stopil na prižnico in — poslušajte — prečital je članek, ki smo ga objavili proti njegovemu postopanju zoper koristi kmetov v 20. št. „Del. Lista“ dne 15. maja. Ljudstvo se je smejalo in je po končani moderni pridigi zapustilo cerkev. Ostal je v cerkvi samo Čargo s svojimi navadnimi klijenti. O vsem kar je bilo napisano v „Del. Listu“ proti njemu ni tajil ničesar, samo potem, ko je večina radovednežev odšla iz cerkve je začel gospod Čargo blatiti socialno demokracijo na naravnost podel način.

V tej št. ne bomo polemizirali z modernom pridigo gospoda Čargota, zlasti ker

ni prečital še celega članka. Morda se zgodi to prih. nedeljo, potem pa preskrbimo gospodu Čargu toliko gradiva, da bo imel za pridige za celo leto. Naj bo le gotov, da mu nočemo ostati dolžni prav ničesar. Tako bo vsaj tudi Čargo vedel kdo je, ker sedaj baje še ne zna.

Toda ob zaključku dopisov iz Nabrežine moramo povedati našim čitateljem tudi nekaj v zabavo.

Na tuk. pokopališču so napravili namreč novo kapelico. Na kapelico je dal napisati gospod Čargo z debelimi črkami sledeče: „*Jaz sem stvarjenje in življenje. Kdor v me veruje, če tudi umrje še živi.*“ Da je vedel to papež Leon XIII. bi gotovo ne bil poklical k sebi zdravnike, da so ga ohranili pri življenju na tem svetu dokler je bilo pač mogoče. Kaj se hoče, vedel ni.

Dobravljje. Javni shod dne 28. majnika se je vršil pri nas ob piči uredi, ker shod ni bil pravilno razglašen in ni bilo ne vabil ne plakatov, marveč se je za shod vedelo le po kratki notici v „Delavskem Listu“. Zato pa je bil shod tem zanimivejši, ker so se ga udeležili po večini kmečki posestniki, in je to dokaz, da se socialnodemokratska ideja širi med kmečkim prebivalstvom. Shod je tudi zaradi tega zanimiv, ker se je vršila precej živahna debata, v katero so posegli domačini.

Poročevalec sodrug dr. Henrik Tuma je na kratko razvil svoj tema: „Kmet in delavstvo“ tako:

Človek je bil prvotno zasejan po zemlji v jako majhnem številu ter je našel hrane dovolj s pobiranjem sadja in mehkužev. Ko se je človeški rod razmnožil, je jelo tako prosto razpoložene hrane nedostajati in človek se je moral truditi, da si je hrano pridobil z delom in orodjem. Takrat, ko je človek jel združevati gibanje rok s svojim umom, je izumil mrežo za lov rib, nož za ubijanje živali, je krotil domače živali za svojo rabo, takrat pridemo do prvega pojma dela. Z nastopom dela je človek izgubil prvotni „raj“ ter je moral v potu svojega obraza iskati si živeža in obleke s trudom po zemlji. No, tudi ribič je lovil s priprosto mrežo ribe v vodi, dokler je lov bila lahka, lovec je streljal s puščico v gozdu divjačino, dokler je je bilo v izobilju, pastir je krotil čede ovac, popasel široke livade in ko je nedostajalo piče, se preselil z njimi v druge nepopasane kraje. Tudi takrat, ko je človek, posnemajoč naravo, jel sejati žitno seme v zeljo in si zgradil priprosto stanovanje, da ga je varovalo mraza in vročine, se ni zavedal ne ribič, ne lovec, ne pastir, ne poljedelec, da je zemlja, kjer lovi in kjer pase in dela, njegova. Zemlja, gozd in livada bila je last vseh, na njej iskal je le živeža in zatočišča. Kakor pa so se posamezna človeška plemena zaplodila in so postala preštevilna, je napadlo eno pleme, iskaje novega in boljšega živeža, drugo pleme, ga premagalo ter je zmagovalec s silo vzel premaganca, kar si je ta prikrotil živine, pridobil iz zemlje. S tem pojavom sile orožja enega človeškega plemena nad drugim je nastopila ločitev človeštva v 2 razreda, v gospodujočega in služečega, in nastopila je *lastnina*. Zmagujoče pleme z magovalec ob boku se je zavedalo najprej: „*Kar sem s silo vzel, to je moje*“ in takrat si je tudi napadajoče pleme izbralo svojega vojskovodjo, pojavila se je tudi prva *oblast* človeka nad človekom, pojavila se je družabna prikazn, katero smemo imenovati *državo*. Last, vladar in država torej izvrtajo iz sile, in upravičeno imenuje francoski učenjak Proudon: „last je rop“.

Tako je nastala stara kulturna država Grkov: bojna četa je prišla iz Azije in si podvrgla šibkejši mirnejši prebivalstvo ob reki Tibrin in se potem širila potom bojne organizacije po celem takrat znanem svetu. Tako so se ustanovile države germanskih narodov ob začetku srednjega veka, ko so bojne germanske čete navalile na rimsko državo in jo razkosale. Franki so zasedli Francijo, Goti Špansko, Longobardi Italijo itd. in zasnovali države, ki obstojajo še danes. Vse te države so nastale iz sile in ropa. Vsa lastnina prvotnih posestnikov je prešla v roke zmagovalec, ki so vso deželo zaslužili po gradovih, kjer so gospodarili vitezi, baroni, grofje, vojvodi, ki so iz svoje srede izbirali vladarja. Kakor v starem veku na eni strani gospodje in sužnji, tako so v srednjem veku nastopili plemenitaši, t. j. nasledniki zmagujočega plemena na eni strani, po drugi strani pa robotniki kot nasledniki premaganega plemena. Delo so opravljala le premagana plemena liki živini, sad dela je uživalo le gospodujoče pleme. Ker pa gospodujoče pleme ni pridobivalo z delom in je potro-

šalo več nego mu je prihajalo od dela robotnikov, je iskalo novih virov dohodkov ter jih dobivalo v davkih od tretjega razreda: rokodelcev, obrtnikov in trgovcev. V mestih, kjer se je ohranila rimska kultura, je pod vplivom latinskega duhovenstva zmagujoče pleme dopuščalo svoboščine, da se je obrt razvijala in da se je po malem nabiralo bogastvo. Bolj pa ko je propadala moč plemstva, bolj je rastla moč vladarja, ravno ker je v prvi vrsti on dajal mestom svoboščine in imel pravico zajemati nove davke. Iz teh si je zasnoval vladar stalno vojsko in tako so se ločili na eni strani gospodujoče pleme pod vladarjem v stalni vojski, po drugi strani pa delujoči obrtniki in poljedelci-robotniki. Z rastočim bogastvom mest in obrtnikov se je stopnjevala njih izobrazba. Obrtnik je iznašel stroje in ko je nastopilo obratovanje s parnimi stroji nastale so velike fabrike, se je nabiralo iz porabočenih kmetov mladih delavnih moči po mestih iskaje ondukaj svobode in zaslužka.

(Konec prih.)

ISTRJA.

Pulj. Šovinistična komedija. Kakor je našim čitateljem gotovo že znano, se je vršila v Pulju v nedeljo dne 31. maja, glavna skupščina družbe sv. Cirila in Metod za Istro. Morda pride čas, ko se bomo brigali za to šolsko družbo tudi mi več nego sedaj. Sedaj se ne moremo preveč brigati zanjo, toda v nedeljo se je zgodilo povodom glavne skupščine nekaj, ki nam silo pero v roke in podati kratko a objektivno poročilo. Celi teden pred skupščino je pisalo zagriženo nacionalno italijansko časopisje tako, da je bilo pričakovati izgrediv. Kar je bilo sredstev na razpolago, so ital. nacionalci poskusili vse, da bi preprečili vršitev skupščine v Pulju. Ni se jim posrečilo. Nato je pa začelo nacionalno ital. časopisje napadati v umazanih člankih vse slovanstvo z barbari itd. — Društvo „Giovane Pola“ se je pripravljalo celi teden na odpor proti hrvatom in slovincem. Že v soboto zvečer je začela ta pijana družba razsajati in razsajala je potem celo noč po puljskih ulicah. V nedeljo zjutraj, že na vse zgodaj je pa imelo mesto nekam nenavadno lice. Vse ulice so bile polne ljudstva, med njim pa so se sprehajali v gručah ti ital. zagriženci z debelimi palicami v rokah.

Prvi so dospeli v Pulj izletniki iz Voloske, Opatije in Reke. Teh je bilo, — ako štejamo na veliko — kakih 170. Ne vemo so li imeli strah pred ital. nacionalnim žuganjem, ali se pa tako malo brigajo za svojo družbo. Izletniki so se obnašali popolnoma dostojno. S svojim vedenjem niso gotovo provocirali, kar moramo le z zadostjenjem konstatirati. Vse drugače pa so se obnašali ital. nacionalni razgrajaci. Takoj, ko so zagledali izletnike so začeli provocirati. Kričali so živeli ital. Pulj. „*Abbasso i sciavi*“ itd. Ko so prišli pred Narodni dom in so zagledali hrvatsko trobojnico, so postali kar divji in niso dali miru dokler je ni dala policija odstraniti.

Okolu poldne je prišel vlak iz Trsta (imel je zamudo) s katerim se je pripeljalo kakih 70 izletnikov iz Trsta. (Naravnost sramotno število). Na postaji so jih čakali ital. nacionalni zagriženci. Pričeli so takoj s svojim navadnim vpitjem in žvižganjem ter spemili izletnike z žvižganjem do Narodnega doma. In zopet moramo konstatirati, da niso niti ti izletniki dali niti najmanjšega povoda provokacijam in niti reagirali niso nanje. Popoldne se je vršila veselica brez izgrediv.

Tu pa moramo konstatirati, da je za naše narodnjake naravnost sramotno, da so po plakatih z debelimi črkami vabili na veselico tudi vojaštvo.

Ob odhodu izletnikov so se ponovile provokacije strani ital. mlečnozobnežev. Tržačani in istrani so odšli že ob 6. uri uri in pol. Izletniki pa ki so prišli s parnikom so odšli že ob 7. zvečer. Imeli so pa oditi ob 11. uri.

V teh izgredivih sta bila aretirana dva ital. provokatorja. Tako je končal ta žalostni dan z velikim fujaskom na obeh straneh. Ne eni ne drugi niso dosegli svojega namena. Delavstvo samo pa bo izrabilo ta dan v svojo korist. In to so prve posledice kompromisa med istrskimi Slovani Italijani. Kaj bo šele nadalje. Skoraj, da se začno uresničevati naša prorokovanja. Odkrito moramo povedati, da se mi tega ne veselimo, toda dobro je da konstatiramo. Solidarnost in bratstvo med narodi se ne sklepa v lepo urejenih sobicah in ob zeleni mizi marveč med ljudstvom. In to nalogo si je prevzela socialna demokracija, ki jo bo izvršila kljub oviram in sovraštvu strani nasprotnika mednarodnosti.

„*Omnibus*“ dokazal da „*Edinost*“ laže. Nismo mislili, da se zaradi teh izgrediv, ki so jih uprizorili ital. nacionalci proti slovenskim, sprema s tržaško „*Edinostjo*“. Motili smo se. *Edinost* sploh ne vpraša nikdar nobenega kdo je demonstriral. Ona ve že par dni prej kdo bo demonstriral. Ital. nacionalci in socialisti. Tako je tudi takrat poročala, da so bili ital. nacionalci in socialisti, ki so skupno žvižgali slovencem in peli ital. nar. pesmi. Tako je poročal tudi „*Slov. Narod*“, ki ve tudi da je bil aretirani en socialni demokrat (to je natisnil z debelimi črkami, najbrž kot izredno laž) in en ital. nacionalce. Mi bi rekli lahko, da je to navadna žurnalistična podlost urednikov omenjenih listov, ki jim je na ugledu časopisja in na uredniški časti baš ravno toliko kolikor za gnile limone. Brigajo se samo, kako bi umazali in obrekovali socialiste. Dosegli niso svojega namena. Takrat nismo mi, ki jim dokažemo, da so se lagali, takrat jim dokaže „*Omnibus*“ glasilo puljskih slov. narodnjakov, ki ni na glasu kot prijatelj socialne demokracije.

„*Omnibus*“ piše, v poročilu o nedeljskih izgredivih „da so se obnašali slov. in ital. socialisti popolnoma korektno in sicer po sklepu, ki so ga naredili namreč, da se noben socialni demokrat ne sme vdeležiti narodnih demonstracij.“

Da obojamo početje ital. nacionalcev je razvidno iz našega poročila o nedeljskih dogodkih. Z „*Edinostjo*“ in „*Narodom*“ pa ne bomo polemizirali, ker bi bilo to samo odveč, ko imamo „*Omnibus*“ ki nas brani in ki reče „*Edinosti*“ in „*Narodu*“ da sta lažnjivca.

Koncert soc. mladine, ki se je vršil pretečno nedeljo, je vspjel najsjajnejše v vsakem oziru in vršil se je v najlepšem redu. Na tem koncertu smo imeli priliko opazovati ogromno število delavstva različnih narodnosti, ki so se medsebojno zabavali v najlepši slogi. Videli smo tudi več odličnih hrvatskih narodnjakov, ki so se čudili disciplini, ki je vladala cel čas zabave. Prirediteljem koncerta in darovalcem dobitkov se pa zahvalujemo za njihov trud in požrtvovalnost.

Delavci! Sodrugi! Somišljeniki!
Naročajte „Delavski List“
in širite

Društvene stvari.

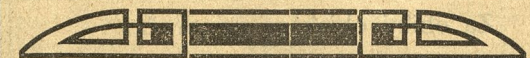
I. podružnica Ljudskega odra v Škorklji ima svoj ustanovni shod v nedeljo dne 14. junija t. l. v društvenih prostorih ul. Commerciale št. 516. Po ustanovnem shodu je predavanje sodr. Regenta popoldne pa veselica na društvenem vrtu.

Natančen program prihoduje.

Križki diletantie prirede v nedeljo dne 7. t. m. ob 5 uri popoldne v Sv. Križu v dvorani gostilne Moganja dramatično predstavo. Igrali bodo »Županova Micika šaloigra v dveh dejanjih in žaloigro e enem dejanju. «Rešitelj svoje babice», ki jo je spisal De Amicis. Po predstavi sledi ples. Pri predstavi in plesu bo svirala domača godba.

Organizacija kotlarjev naznanja svojim članom, da z dnem 1. junija stopi v zvezo s centralo kovinarjev. Radi tega prosí vse člane, da pridejo v kratkem vsi po nove izkaznice.

Lesni delavci v Reki so stopili v stavko. Tržaške lesne delavce se opozarja, da odklonijo vsled tega vsako ponudbo dela v Reki.

TRŽAŠKE DELAVSKE ZADRUGE VPISANA ZADRUGA Z OMEJENIM POROŠTVM.

Podpisano vodstvo naznanja svojim članom, da se vrši v soboto dne 13. t. m. ob 8. uri zvečer v Delavskem domu ul. Boschetto 5., II. nad.

IZREDNI OBČNI ZBOR

s sledečim dnevnim redom:

1. Sprememba pravil, (predlog vodstva);
2. Predložitev pravilnika podpornega sklada.

Ako ob navedeni uri ne bo navzočih dovolj števila članov, se bo vršil občni zbor na drugo sklicanje ob pol deveti uri z vsakim številom navzočih članov.

Udeleženci zborovanja se morajo izkazati s člansko izkaznico.

Trubar in Trubarjeve slavnosti

predaval I. CANKAR

v Ljudskem odru v Trstu, dne 21. maja 1908.

Lotos dne 8. junija bomo slavili štiristoletnico rojstva Primoža Trubarja, vodnika slov. reformacije v šestnajstem stoletju, stvarnika slovenskega pismenega jezika, začetnika slovenske literature, Š Trubarjem slavimo sploh enega največjih mož, kar jih pozna tako prazna in tako žalostna zgodovina slovenskega naroda.

Trubar je bil otrok svojega časa, produkt tedanjih razmer v slovenskih deželah; ni stal kakor drevo v pušči, temveč je bil samo besednik svojega naroda, glas časa, njegovih zahtev in njegovih želja. Še vselej, kadar je doba v svojem razvoju dospela do preloma, do izbruha novega časa, si je našel potrebni dan potrebnega moža in potrebno besedo. Na Slovenskem je ob tistem času velikih ljudi in velikih dejanj govoril Primož Trubar, in govorili so njegovi tovariši. Če hočemo pa poznati Trubarja je treba da poznamo tla iz katerih se je rodila slovenska reformacija, tista mogočn in globoko ljudsko gibanje, ki je oznanjalo novo in lepo življenje za ves slovenski narod.

Reformacijsko gibanje po slovenskih deželah je nastalo ter se tako čudno hitro širilo iz popolnoma enakih vzrokov kakor na Nemškem in Češkem. Ljudstvo je vzdihovalo pod strašnim jarmom duhovne in posvetne gospode. Do kosti je bilo izesano in izžeto, živelo je komaj še človeško življenje. Poleg tega pa je bilo še obsojeno, da je stalo neprestano na straži ter branilo proti Turkom svoj dom in z njim varnost vseh zahodnih dežel.

Če bere človek zgodovino tistih časov, se mu zdi popolnoma razumljivo, da se je slovensko ljudstvo v svojem obupu udalo najrnejšemu praznoverstvu, čigar žalostni sledovi še do današnjega dne niso izginili.

Prijatla ni imelo ljudstvo nobenega upanja nobenega k večjemu v sveta nebesa. Edini narodni zaščitniki besedniki njegovi bi bili po pravici biti v tedanjih časih duhovniki. Ampak prav tista duhovščina je ležala na ljudstvu kakor ogromen polip in mu je s tisočeriimi ustmi sesala zadnje kri.

V kmečkih puntih šestnajstega stoletja niso uporni kmetje napadali samo graščin, temveč tudi samostane, župnišča in cerkve, zakaj kriva škofsvska palica jih je tepla prav tako neusmiljeno kakor valptov bič. Kakšna je bila naša duhovščina v stoletju reformacije in kmečkih puntov, pripoveduje Dimitz v zgodovini Kranjske dežele:

Večji del Kranjske je bil takrat pod oglejskim patriarhatom. Sedež tega patriarhata so prenesli pozneje v laški Videm. Tam so vladale kakor takrat sploh na Laškem in Nemškem, škandalozne razmere v katoliški cerkvi. Dva sta poglavita znaka teh razmer: verska brezbržnost in pa grozovita posvetna razuzdanost katoliške duhovščine.

Patriarh je dajal svojim pobožnim ovčicam po Primorskem in Kranjskem mesto poštenih pastirjev, samopašne malopridneže, ki so imeli tri poglavite lastnosti: razuzdanost, lakomnost in nasilnost. Duhovnik ni vžival na svoji fari nobenega upliva; poleg tega je bil popolnoma navaden človek, kar se je pokazalo posebno tedaj, ko je bilo treba nastopiti proti Trubarju in njegovim predikantom. Katoliški duhovniki so morali molčati samo zato, ker govoriti niso znali. Neveden, sebičen, razuzdan človek, brez vsakega ugleda, ni mogel nastopiti pred ljudstvom proti njegovim govornikom, kakor so bili protestantski predikantje...

Trubar sam piše o tridentinskem koncilu: »Nič niso sklenili; škofje niso edini in ne delajo tam nič nego da banketirajo ter nečistost uganjajo. Babilonsko rimsko vlačugo je treba pred svetom razkrinkati ter osramotiti«. Na drugem mestu pravi: »Pa če bi bilo menihov še več, niso za nobeno rabo, ker niso od Boga temveč od hudiča, kakor je naslikan na nekih starih starih mašnih bukvah v Gorici«. — Službe so se kupovale, ali pa z nasilnostjo pridobivale.

Kako so ljudstvo odirali, o tem pripoveduje Dimitz.

Kranjski stanoví so se leta 1518, pritoževali cesarju Maksu nad svojo duhovščino. Tožijo, da se ne ozira na posvetno oblast pri oddaji visokih služb in cerkvenih posestev; da propadajo župnišča, ker duhovščine ni doma. Tistim, ki ne žive na svoji fari, naj se fara odvzame. Nadalje govore stanoví o oduševstvu duhovščine. Od moža zahteva duhovnik na smrtni postelji vola od žene pa kravo tudi če ni v hlevu potem nobene živine več — ali pa denar; in če se jim ne ugodí, ne pokopljejo mrliča v blagoslovljeno zemljo.

Jemljejo denar za odpusčanje pa tudi za dovoljenje grehov. Lahko se prelomi zakon za gotov denar; tudi ubijalcu je za gotov denar greh odpuščén. Sploh, kdor župnikom in navadnim duhovnikom denar dá je kmalu odrešen grehov pa tudi denarja. »Nadalje sede duhovniki očitno s svojimi priležnicami, kakor da bi bile njih zakonske žene, lišpajo se z nepotrebnimi in zanje nepristojnimi oblačili, ter na svatbah in žegnanjih sede na prvem mestu. Zatorej naj odslej nosijo te duhovniške služabnice zaradi razlikovanja rumeno znamenje (kakor so jih takrat nosili judje).

In tako gredo pritožbe v dolgi vrsti dalje. Pomagale seveda niso nič in ob prvem nastopu Trubarjevem je bilo vse tako kakor leta 1518.

Na eni strani tedaj pohotnost, podkupljivost in nasilnost katoliške duhovščine; na drugi strani praznoverstvo ter grozna revščina ljudstva. Prelom je bil neizogiben, moral je izbruhiti boj.

V mnogih župnijah ni bilo župnika — živel je veselo ali v Ljubljani ali v Trstu ter rabil svoje dohodke po svobodni volji. Nekateri župniki so nastavljali na farah namestnike, pa so zahtevali od njih tako visok davek, da jo je ubogi namestnik rajši popihal nego da bi redil svojega rejnega dušnega brata. Časih so si nakupili duhovniki kar po več mastnih far hkrati, videli pa niso nikoli nobene. Zakaj bolj je bilo koristno zanje, da je veroval kmet v copernice in v hudiča nego v evangelij.

Po vsem tem je naravno, da si je reformacija pridobila tal.

O brzem napredovanju reformacije piše Tomaž Hren papežu Pavlu sledeče: Leta 1597., ko sem prevzel svojo škofijo, je bilo v Ljubljani devet ali več luteranskih pridigarjev (poleg tistih ki so v žoli podučevali) in so zapeljivali to ljudstvo, tako, da je komaj dvajsetina prebivalstva se priznavala h katoličanstvu!

Ko je leta 1598 ravno isti škof svetoval nadvojvodinji Mariji, da naj prepove protestantom

vstop v mestni svet, se je na škofovo britkost izkazalo, da je premalo katolikov, da bi mogli voditi mestne posle in tako se je moralo pustiti v notranjem svetu četvero v zunanem pa šestero protestantov.

Škof Hren sam se bitko pritožuje, da je bilo ob tistem času na Kranjskem 95% prebivalstva luteranskega. Seveda on pretirava, morda zato, da bi svoje protireformacijske in protikulturne zasluge pokazal v svetlejši luči; toliko je pa gotovo, da je vse kulturno delo na Slovenskem dobivalo takrat svojo moč in vsebino iz protestantskega dela naroda. Kar se je delalo za duševni in socialni napredek je bilo edinole delo protestantov; o kakšnem kulturnem življenju in nehanju na katoliški strani ne more biti govora, kajti katoliško je ostalo vse tisto, kar je bilo nevednega ali strahopetnega.

Z napredkom reformacije se vzdigne visoko kakor nikoli poprej in kakor ne pozneje dolgih dvesto let, na kulturno življenje slovenskega naroda. Ko pa je ob koncu 16. in začetku 17. stoletja z ognjem in mečem divjal po deželi zmagojoči katolicizem, je izginil vsak sled mlade naše kulture in narod je bil pahnjjen nazaj v najrnejšo temo.

Kakšna je bila kulturna višina katolicizma pred reformacijo in po nji o tem nam piše Trubar sam leta 1562 v predgovoru k svojemu slovenskemu prevodu novega testamenta.

«Slovensko ljudstvo je dobro, pošteno, zvesto, odkritosrčno, gostoljubno in blago.... ampak vse prehudó in preveč *praznoverno*, kajti to dobrobróno ljudstvo stavi vse na Boga, na devico Marijo in na svetnike. Le mnogo maš bi poslušalo in ustanavljalo, za procesijami in k darovanjem hodilo, roženkrance molilo, sveče prižigalo. Vse bi spravilo s križevim potom, z blagoslovljeno vodo, soljo, s palmovo mladiko, s kajenjem in škropljenjem, z dolgim romanjem in zidanjem cerkva. Na ta način bi rado odvrnilo vse nezgode in kazni božje, različne bolezni, draginjno, vojško in hudo uro. Na tak način bi nadalje še izganjalo hudiča iz oblakov, preganjalo ga s polja, iz hleva, od hiše in postelje; zadobilo bi s tem dobro letino, veliko veselja, vina živine, mir pred Turkom in dolgo življenje. Celó še mrtvim iz vic proti nebesom pomagalo in večno zveličanje zadobilo. In če je morda kdo iz hiše bolan, obljubita bolnik, ali pa oče ali mati, ali kdo drugi namesto bolnika, da bo devici Mariji, ali pa kakšnemu drugemu svetniku, v tej ali oni cerkvi doprinesel velik dar, tako n. pr. kravo, vola, tele, ovco, nekaj funtov voska, ali pa vrednost v gotovem denarju, ali pa tudi bolnikovo najlepšo obleko, ali pa navsezadnje dolgo romanje. Zavaljo tega romajo prav velikokrat v Rim, v Lurd, k Šentvolberku, na Bavarsko in vsakih sedem let kar v Cahe na Nemško.

Poleg svojih farnih cerkva so zidali in še zidajo po vseh selih, po hribih in dolinah, po gozdih in lazih velike cerkve. Časih kar po dve skupaj, tako da je v mnogih farah po štiriindvajset in več cerkva in kapelic. Pa zidajo se zmirom dan za dnem.

In to babjeversko nepotrebno zidanje uganjajo le na povelje in ukaz lahkomišljenih, norih in brezčastnih ljudi, ki pravijo in lažejo, da se jim je v sanjah prikazala Devica Marija ali pa kak drug svetnik ali svetnica. Nekateri se vržejo na tla ob belem dnevu pred ljudmi, kakor da bi bili božjastni; in po dolgem breanju in pretvarjanju začno kvasiti, da jih je zagnala na tla Devica Marija ali katera druga svetnica; da je z njimi govorila ter jim zapovedala, da naj na tem ali onem hribu, v tej ali oni dolini ali v gozdu postavijo cerkev, da naj romajo tja s križi in banderi molit in darovat in mašo poslušat. In če bi tega ne storili, da bo Marija ali tista svetnica, ki se je prikazala, vse žito na polju in vse vino v vinogradu s točo pobila, ter da bo poslala tako strahovito kugo nad ljudi in živino, da bo komaj tretina pri življenju ostala».

(Dalje prih.)

Iz stranke.

Deželno konferenco jugoslov. soc. dem. stranke v Istri sklicuje podpisani na nedeljo dne 21. junija t. l. v prostorih Arco Romano v Pulju, s sledečim dnevnim redom: 1.) Poročilo. 2.) Prihodnje deželnozborske volitve v Istri in naša stranka. 3.) Organizacija in taktika. 4.) Raznoterosti. Sodruga in organizacije, ki mislijo udeležiti se te konference prosimo, da nam to naznanijo. Konferenca je zelo važna.

Vsa pisma in naznanila naj se blagovoli poslati na naslov *Jos. Petejan, Pulj Arco Romano.*

Politični odbor

deželne organizacije jugoslov. soc. dem. stranke v Istri.

Izdajatelj in odgovorni urednik VINKO KERMOLJ.
Tiska. TISKARNA MODERNA M. Susmel & Comp.
ulica della Zonta 8.

Poslano*)

Glede naravnost infernalnih govoric, ki jih zadnji čas gotovi elementi na novo razširjajo o moji osebi v Trstu, javljam vsem tistim, ki žele tozadevna pojasnila, da nimam niti časa niti volje več, da bi se še nadalje pred vsakim posebej opravičeval, tem manj, ker je obramba proti zakulisnim obrekovalcem pač jako težak, pa tudi nevhvaležen posel. Obrekuje se me že dalje časa na najbrezstidnejši način, umazalo se me je z ostudnim obrekovanjem pri celih rodbinah, dasiravno še sedaj ne vem, kako pridem do tega. Trudil sem se dolgo, da bi se pa stvar mirnim potom poravnala, žal zaman. Ker pa zavzema stvar vedno večje dimenzije, naravno ne morem več molčati. Moja čast zahteva, da se branim, in če ne gre več drugače, z brezobzirnostjo. Kar sem do sedaj mogel izvedeti pozitivnega, sem oddal sodišču. — Povdarjam pa, da mi je samemu žal, da se je pretirala stvar do skrajnosti. Če so pa drugi tako hoteli, pa je meni tudi prav. Zato naj se mi ne deklamira več farizejske pesmi o «družabnih ozirih».

Zlasti še ni izpregovorjena zadnja beseda z g. dr. Irgoličem. — Usodil si bom tudi, opozoriti merodajne činitelje na čudno dejstvo, da se o zapisniku, ki se je bil sestavil v zadevi moje «aretacije» v noči od 13. na 14. maja t. l. na c. kr. policijski direkciji, govori javno že po — *tržaški okolici!!* — Za sedaj toliko v vednost prijateljem in drugim.

Dobje pri Ločah na Koroškem.

Vekoslav Mrak.

*) Za sestavke pod tem naslovom uredništvo odgovarja toliko, kolikor zahteva tiskovni zakon.

Mesesnel Antonio

priporoča svojo

GOSTILNO

— za —
rojansko cerkvijo.

VINA IZVRSTNA.

Mrzla in gorka jedila vedno na zazpolago.

Postrežba točna.

Cene zmerne.

Gostilna „Alla Lealtà“

ANTON SAITZ

ulica delle Acque

Vina najfinejša, domača kuhinja

Družinske zabave.

Čast mi je naznaniti slavnemu občinstvu, da sem prevzel vodstvo

društvene krčme

— v Sv. KRIŽU pri TRSTU —

v kateri se toči najboljša vina.

Kuhinja domača.

CENE ZMERNE.

Za obilni obisk se priporoča

Ivan Košuta, voditelj.

Gostilna „Casa del Popolo“

(Zadružna delavska gostilna)

Trst, ul. S. Lazzaro in ul. S. Catterina

Domača kuhinja vedno dobro preskrbljena.

— Cene zmerne. —

Shajališče zunanjih sodrugov.

Urad:

ulica VINCENZO
BELLINI št. 13

(blizu cerkve Sv. Antona
novega)

Telefon št. 1402-1403

Novo pogrebno društvo

Na razpolago ima nove in bogate pogrebne vozove.

— VELIKA ZBIRKA SVEČ —

Prodaja na drobno in debelo.

Vsako pogrebno naročilo izvrši točno. Cene zmerne.
VODSTO.

= Edina tovarna pohištva v Trstu =

ul. della Tesa št. 46.

ALEXANDER LEVI MINZI

Zaloga. Piazza Rosario št. 1.

— Cene zmerne. —

Slovani! — Podpirajte edino — Slovani!

Slovansko knjigarno in papirnico

Josipa Gorenjca, Trst, ul. Valdirivo 40

FRATELLI PAGANI

— TRST. Ulica Acquedotto št. 6. —

Velika zbirka igrač, okraskov, parfumarij, mila, ovratnikov, zapestnikov,

kravat, i. t. d.

ANTON CECH

TRST - Ulica Fonderia št. 12.

Zaloga najboljših dalmatinskih in istrskih vin

Marsale, Vermuth, i. t. d.

KAVARNA UNIONE

= TRST =

Ulica Caserma

= in ulica =

Torre Bianca.

— Napitnina je odpravljena. —

Velika zbirka političnih in leposlovnih revij
— in časnikov v vseh jezikih. —